

Jakautuuko ruokajärjestelmä kahtia?

Kaksi kauppakettia hallitsee Suomen ruokajärjestelmää. Ne määrittävät tuotevalikoiman ja hintatason. Viljelijöiden saama tuottajahinta on systeemin jakojäännös.

Poliitikot ovat todistaneet keskittymiskehittymistä tahdottomina, kilpailuviranomaiset haluttomina ja ruuan tuottajat kyvyttöminä.

Loppuutema on selvä. Kauppa säätelee kotimaisen maatalousraaka-aineiden hintoja suvereenisti. Tuontituotteiden hintoja käytetään sekä todellisena että viitteellisenä hinnansäätelykeinona. Näin harvainvalta markkinoilla toimii.

Järjestelmä on markkinoiden hallitsijoiden asemaan päässeille riskitön. Kotimaista hintatasoa voi pitää kipurajalla ja tarjontapohjan pettäessä voi turvautua tuontiin. Näin on käynytkin muun muassa lihan osalta.

Maataloustuki on ulosmitattu markkinaosuus-taistelun hyväksi. Vuosina

2002–2016 maatalouden tuotantokustannusten kat-tamiseen on tarvittu kaikki maatalouden markkinatuotot ja keskimäärin 60 prosenttia tuista – vain 40 prosenttia tuesta on jäänyt viljelijä-perheiden ansioksi.

Maatalouden rakennekehitys ei ole ratkaissut ongelmia. Tuottavuus on parantunut, tilakoko on kasvanut, eläinten ja ympäristön hyvinvointiin on panostettu ja tuoteturvallisuus on Euroopan huippua.

Kaikki tämä on vaatinut viljelijöitä uhrauksia: investointeja, uusien käytänteiden opettelua ja riskinottoa isompien kokonaisuuksien hallitsemiseksi.

Uhrausten tuotto on valunut kuitenkin muualle elintarvikeketjuun. Keskimääräisen maatilan maataloustuotanto oli vuosina 2014–2016 yli kaksinkertainen vuosiin 1992–1994 verrattuna, mutta samana aikana maa-

Syntykö hintavetoisen ruokajärjestelmän rinnalle toinen ruokajärjestelmä, jonka veturina on vuorovaikutus?

taloudesta saatava tulo aleni ostovoimalla korjattuna yli kolmanneksella noin 9 000 euroon tilaa kohti.

Vuosina 2017 ja 2018 tulokehitys on ennakkotietojen perusteella huonontunut edelleen.

Miksi kukaan siis panostaisi maatalouteen? Jos maatalous ei ole toimeentulovaihtoehtona kilpailukykyinen, elinkeino hiipuu ja ajaudumme tuontiruuan varaan.

Tuontiruoka siirtää ulkomaille paitsi työpaikat ja rahavirrat myös tuotannon myönteiset ja kielteiset

ulkoisvaikutukset. Hoidettu maatalousmaisema ja monet maatalousluonnosta riippuvaiset lajit vähenevät.

Tuontiruoka siirtää ulkomaille myös ruuantuotannon ympäristökuormituksen. Se siirtyy käytännössä aina alueille, joilla on Suomea niukemmin vettä ja joilla ympäristökuormitus on jo entuudestaan korkea.

Tähän ympäristökuormitukseen ei voida Suomesta käsin juuri vaikuttaa, kuten ei myöskään moniin työolojen, eläinten hyvinvoinnin ja ihmis-oikeuksien ongelmiin.

Ruokaketjussa valta on käytännössä kaupalla. Monet toivovat ruokaketjun vallattomien ääripäiden eli kuluttajien ja tuottajien lähentymistä. Tätä ilmentävät ruokajärjestelmät ovatkin nopeassa kasvussa kehittyneissä teollisuusmaissa. Suoramyynti, reko-renkaat, yhteisöviljely ja ruuan verkkokauppa yleistyvät myös Suomessa.

Onkin kiehtova ajatella, jakautuuko Suomen elintarvikejärjestelmä nykyistä selvemmin kahtia. Syntykö hintavetoisen ruokajärjestelmän rinnalle toinen ruokajärjestelmä, jonka veturina on vuorovaikutus?

Se voisi organisoitua hyvin monimuotoiseksi ruokasolujen, verkkokaupan, torien ja liikkuvien myymälöiden verkostoksi, jonka keskusyksikkönä voisi toimia tuottajien ja kuluttajien yhteinen keskusliike ja -osuuskunta. Kokonaan uusi kauppakettu on yksi mahdollinen organisoitumistapa.

Jos kahtiajako olisi mitta-kaavaltaan merkittävä, se loisi niukkuutta hintavetoiseen ruokajärjestelmään. Merkitävä osa kuluttajista halunee edelleen turvallista ja edullista kotimaista ruokaa.

Hintavetoisen ruokajärjestelmän toimintalogiikka tuskin sallii vapaaehtoisia hinnankorotuksia mutta tarjonnan niukkuus kylläkin. Viennin

kasvu auttaa myös asiaa.

Vuorovaikutusvetoisessa ruokajärjestelmässä hintasignaalit välittyvät ostajalta suoraan tuottajalle, ja reilu hinta ottaa huomioon laadun ja ulkoisvaikutukset. Kuluttaja saa mitä haluaa eikä sitä, mitä hänelle myydään.

Kaikki tuottajat ja tuotteet eivät tähän ruokajärjestelmään pysty siirtymään, mutta monet kuluttajat ja tuottajat voisivat olla siinä joltakin osin osallisina.

Alkutuotannon asema tervehtyisi kahta kautta, kun kotimainen tarjonta niukkenisi hintavetoisessa ruokajärjestelmässä ja lisääntyisi vuorovaikutusvetoisessa ruokajärjestelmässä.

Tuomas Kuhmonen
tutkimusjohtaja
Tulevaisuuden
tutkimuskeskus,
Turun yliopisto